

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ, מועד ב' תשפ"ג, 2023
מספר השאלון: 011282
קובץ: תשובות סופיות

עברית: הבנה והבעה

הוראות לנבחן

- עברית: הבנה, הבעה ולשון
- א. משך הבחינה: שתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
- פרק ראשון – הבנת הנקרא – 60 נקודות
- פרק שני – הבעה בכתב – 40 נקודות
- סך הכול – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: יש לקרוא את המאמרים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות.
- השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – הבנת הנקרא (60 נקודות)

שאלה 1

(2)

שאלה 2

בסרטי תעודה הצופה הוא צופה פעיל ובן חורין: אין בידיו לקבוע את גורל הגיבורים, אבל הוא מפרש את מה שהוא רואה בעזרת הדמיון, המחשבה והרגש ומגבש עמדה ביקורתית. לעומת זאת, בתוכניות ריאליטי הצופה הוא "מציצן" שמקבל אשליה של שליטה – הוא מחליט בשליחת מסרון מי יודח ומי יישאר, אבל למעשה הוא נשלט בידי בעלי הכוח (המנגנון הטלוויזיוני), ואינו נדרש לחשוב.

שאלה 3

מאפיין 1: המציאות מלאכותית וסגורה – המשתתפים כלואים בחלל סגור (וילה מרוחקת, אולם חזרות) שהטלוויזיה עצמה יצרה ושמושת במצלמות, ולכן אפשרויותיהם מוגבלות מראש, כמו ב"עולם הנמלים".
מאפיין 2: המציאות תחרותית ואכזרית – "אדם לאדם זאב": אין בה אחווה ושיתוף, אלא רק תחרות שבה כל האמצעים כשרים, והקונפליקט היחיד הוא אדם נגד רעהו.
מאפיין 3: המציאות מדומה ושטחית – זו אשליה של תיעוד, "ראייה דלה ושטחית של החיים" המתקרבת לסרטי הבדיון, ואין בה מקום לחלשים ולאנשי השוליים אלא רק לדימוי מצליחני.

שאלה 4

גם תוכניות הריאליטי וגם כתבות התחקיר מציגות "אנשים החיים את הסיפור של עצמם", ולכן נדמה שהן סרטי תעודה, אבל לדעת הכותבת שתיהן אינן סרטי תעודה: שתיהן אינן מותירות לצופה "מקום של כבוד" – אינן מזמינות אותו לצפייה אקטיבית וביקורתית באמצעות הרגש והמחשבה (בריאליטי הוא נשלט ומקבל אשליה של כוח, ובכתבת התחקיר אומרים לו מה לראות ומה להסיק).

שאלה 5

לדעתי, יוצרי תוכנית ריאליטי נושאים באחריות אישית למה שמוצג בה. אמנם אין בתוכנית תסריט כתוב, אבל היוצרים הם שבוחרים את המשתתפים, בונים את החלל הסגור וקובעים את חוקי התחרות, ולכן הם מעצבים מראש את ההתרחשות. יתרה מזו, כפי שמראה מאמר 2, כל תיעוד עובר עריכה: העורך בוחר מתוך שעות צילום רבות אילו קטעים ייכנסו ובאיזה סדר, וכך הוא יוצר משמעות ("לקחנו את המציאות ועשינו בה כרצוננו"). בתוכנית ריאליטי העורכים יכולים להציג משתתף כנבל או כקורבן, ולכן עליהם לשאת באחריות לפגיעה בו ולתמונה שמקבלים הצופים.

שאלה 6

שתי הכותרות בנויות על ניגוד בין אמת לבין שקר: "אמת התייעוד, שקר הריאליטי" (אמת ↔ שקר) ו"אמת וזיוף על שולחן העריכה" (אמת ↔ זיוף). בשתייהן המילה "אמת" פותחת את הכותרת ומוצמדת למילה בעלת משמעות הפוכה, וכך הכותרת מציגה כבר בתחילה את שאלת המאמר – עד כמה התמונה המוצגת לצופה אמיתית.

שאלה 7

כותבת מאמר 1 (שירי צור): סרטי תעודה משקפים את החיים האמיתיים במידה רבה. הם פותחים חלון לעולם האמיתי, שקיים גם בלי שיצפו בו; הם מספקים "עדות" ומלמדים על החיים; הם מתעדים ברגישות גם חלשים ואנשי שוליים, וגם סיפורים שאינם מסתיימים בסוף טוב – למשל מאבקן הכושל של פועלות הטקסטיל. לכן העולם המוצג בהם מורכב ומפתיע כמו המציאות עצמה.

כותב מאמר 2 (רון גולדמן): סרטי תעודה משקפים את המציאות רק באופן חלקי, כי העורך משנה אותה ויוצר אותה מחדש. ה"שוטים" אמיתיים, אבל הבחירה ביניהם והחיבור ביניהם בעריכה יוצרים משמעות שאינה בהכרח אמיתית – למשל, שיחה נעימה של בני זוג הוצגה רק דרך הריב, וסדר הריב וההשלמה שונה כדי לשרת את הסיפור ("לקחנו את המציאות ועשינו בה כרצוננו").

שאלה 8

(4)

שאלה 9

(2)

שאלה 10

(4)

שאלה 11

(3)

שאלה 12

(1)

שאלה 13

חוץ מ- ("חוץ מוויכוח קולני אחד"). מתקבלות גם: פרט ל-, מלבד, להוציא.

פרק שני – הבעה בכתב (40 נקודות)

שאלה 14 – מאמר לדוגמה

בידור זול במחיר יקר

תוכניות הריאליטי ממלאות כיום את מסך הטלוויזיה בשעות הצפייה המרכזיות, ומיליוני צופים עוקבים אחריהן בכל שבוע. תומכי הסוגה רואים בהן בידור תמים, המשקף את החיים כפי שהם. לדעתי, נזקן של תוכניות אלה גדול מתועלתן, משום שהן מציגות מציאות מעוותת ופוגעות הן במשתתפים הן בצופים.

ראשית, תוכניות הריאליטי מציגות מצג שווא של "מציאות". המשתתפים נסגרים בבית או באולפן, תחת עינן של עשרות מצלמות, ופועלים לפי חוקים שהמפיקים קבעו מראש. במצב מלאכותי כזה אנשים אינם מתנהגים כפי שהם מתנהגים בחייהם הרגילים. נוסף על כך, העורכים בוחרים מתוך שעות צילום רבות את הרגעים הסוערים ביותר ומחברים אותם כרצונם. הצופה, הסבור שהוא רואה אנשים אמיתיים, נחשף בפועל לעלילה מבוזבזת, ועלול לאמץ ממנה דפוסי התנהגות מוגזמים. יתרה מזו, תוכניות אלה מרגילות את הצופים להציץ בחייהם הפרטיים של אחרים, כאילו פרטיות אינה ערך.

שנית, תוכניות אלה מעודדות ערכים שליליים. כדי לנצח, המשתתפים כורתיים בריתות, מרכלים זה על זה ומשפילים את יריביהם, והתוכנית מתגמלת אותם על כך בזמן מסך ובפופולריות. כאשר בני נוער רואים שוב ושוב כי תחמנות וגסות רוח מובילות להצלחה, המסר הזה עלול לחלחל אל חייהם. כך, למשל, ביטויים בוטים שנשמעו בתוכנית פופולרית הופכים לעיתים לשפה שגורה בחצר בית הספר.

תומכי הריאליטי טוענים שהתוכניות מעניקות במה לאנשים רגילים ומאפשרות להם להגשים חלום. אכן, יש משתתפים שזכו בזכות התוכנית בקריירה מוצלחת. עם זאת, מדובר במיעוט קטן. רבים אחרים נחשפים בפני כל המדינה ברגעיהם הקשים ביותר, וחלקם מדווחים לאחר מכן על בושע ועל פגיעה נפשית. ההבטחה לפרסום מהיר מפתה צעירים רבים לחשוף את עצמם בלי להבין את ההשלכות לטווח הארוך. הזדמנות שמחירה ויתור על כבוד האדם אינה מצדיקה את קיומה של הסוגה במתכונתה הנוכחית.

לסיכום, תוכניות הריאליטי אינן בידור תמים. הן מטשטשות את הגבול בין מציאות לבדיון ומקדמות תחרותיות ואכזריות. לכן ראוי שערוצי הטלוויזיה יצמצמו את מקומן בלוח השידורים ויקבעו כללי אתיקה מחייבים להגנה על המשתתפים, וראוי שאנו הצופים נבחר בתבונה במה לצפות.

שאלה 15 – מאמר לדוגמה

תחרות – מנוע של קידמה

מרגע שאנחנו נכנסים לבית הספר אנחנו נמדדים: בציונים, במבחני קבלה, במגרש הספורט ובשוק העבודה. יש הרואים בתחרות מקור ללחץ, לקנאה ולפגיעה ביחסים בין בני אדם. אף שיש לה מחירים, אני סבור כי התחרות היא כוח חיובי, משום שהיא מדרבנת אנשים להשתפר ומקדמת את החברה כולה.

ראשית, התחרות מניעה את הפרט למצות את יכולותיו. כאשר אדם יודע שהוא נמדד מול אחרים, הוא משקיע יותר, מתאמן יותר ומחפש דרכים יצירתיות להצליח. ספורטאים רבים מעידים כי דווקא היריב החזק ביותר הוא שגרם להם לשבור את שיאיהם האישיים. גם תלמיד המשתתף באולימפיאדה במתמטיקה לומד, תוך כדי ההתכוננות לה, הרבה יותר מן הנדרש בכיתה. נוסף על כך, התחרות מלמדת אותנו להתמודד עם כישלון: מי שהפסיד פעם אחת לומד מטעויותיו ומתכונן טוב יותר לפעם הבאה.

שנית, התחרות בין חברות, ארגונים ומדינות מביאה תועלת לציבור כולו. כאשר כמה חברות מתחרות על לקוחות, הן נאלצות להוזיל מחירים ולשפר את איכות מוצריהן. כך קרה, למשל, בשוק הטלפונים הסלולריים בישראל: כניסתן של חברות חדשות הורידה את מחירי השיחות בצורה דרמטית. גם המרוץ בין מעבדות בעולם לפיתוח חיסון נגד הקורונה קיצר תהליך שנמשך בדרך כלל שנים רבות.

המתנגדים לתחרות טוענים שהיא מעוררת קנאה ואף מעודדת רמאות, כמו שימוש בסמים אסורים בספורט או העתקה במבחנים. אכן, תחרות פרועה, שאין לה גבולות, עלולה להוציא מבני האדם את הגרוע שבהם. אולם הפתרון אינו לוותר על התחרות, אלא לקבוע לה כללים הוגנים ולאכוף אותם. כך, למשל, בדיקות סמים קפדניות ועונשים חמורים צמצמו את התופעה בענפי ספורט רבים. התחרות עצמה אינה האשמה; האחריות מוטלת על מי שמפר את הכללים.

לסיכום, התחרות היא מנוע רב עוצמה של התפתחות אישית וחברתית. במקום להימנע ממנה, עלינו ללמוד להתחרות בהגינות: לכבד את היריב, לשמור על הכללים ולמדוד את ההצלחה גם לפי ההתקדמות האישית ולא רק לפי מקום על הפודיום. תחרות כזאת לא רק מקדמת אותנו, היא גם מחנכת אותנו.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon